

Т. Р. Воробець
(м. Дніпропетровськ)

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ТРИЛОГІЇ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА «ТОРЕАДОРИ З ВАСЮКІВКИ»

У статті досліджується художня специфіка трилогії Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки». Особливу увагу приділено поліфонії жанрових елементів у «Тореадорах з Васюківки» (листи, народні та літературні пісні, легенди, прокльони, клятви тощо). Розглядаються особливості сюжетно-композиційної організації твору, оригінальність художнього хронотопу.

Ключові слова: трилогія, дитяча психологія, гумор, сатира, оптимізм, історія рідного краю.

T.R. Vorobets'
(Dnipropetrovsk)

Artistic Peculiarities of the Trilogy 'Toreadoru z Vasyukivku' (The Toreadors from Vasyukivka) by Vsevolod Nestayko

The article has examined the artistic peculiarities of the trilogy 'Toreadoru z Vasyukivku' ('The Toreadors from Vasyukivka') by Vsevolod Nestayko. A special attention has been paid to a polyphony of genre elements in 'Toreadoru z Vasyukivku' (The Toreadors from Vasyukivka) (letters, folk and literary songs, legends, curses, oaths, etc) The peculiarities of plot and composition, and the specificity of artistic chronotope, have been studied.

Key Words: a trilogy, children's psychology, humor, satire, optimism, the history of the native land.

За активністю вторгнення в суспільне життя, інтенсивністю пошуків нових методів, ідейно-тематичним багатством, художньою досконалістю, стильовим і жанровим розмаїттям цікавим та неординарним явищем в історії української літератури була і залишається література для дітей другої половини ХХ століття [5, с. 1]. Характерними для цього періоду є тяжіння до загальногуманістичної проблематики, намагання втримати юного читача в психологічно комфортних параметрах художнього слова та наполегливі стильові пошуки [5, с. 5]. Письменники зверталися не до надуманих, а справжніх переживань героя, рішуче відмовлялися від штучної пафосності, лжепатріотизму. Іншим став адресат прози для дітей, для яких писали Ю. Збанацький, М. Стельмах, О. Іваненко, Є. Гуцало, М. Пригара, Б. Чалий, В. Малик, В. Кава, Ю. Яр-миш, Б. Комар, В. Близнець, Г. Тютюнник.

За таких умов активного розвитку дитячої літератури розпочав письменницьку діяльність Всеволод Зіновійович Нестайко - беззаперечний класик дитячої літератури ХХ ст. Бажання писати для дітей він пояснює так: «Став я дитячим письменником. Чому саме дитячим? Бо мені хотілося повернутися в дитинство - інше, ніж було в мене. Веселе, повне надзвичайних пригод, ігор, розваг. Звідси мої казки та пригодницькі повісті» [7].

В. Нестайко серед тих митців, які працюють на певну вікову групу дітей. Його називають «концептуальним» автором, який виробив свої погляди, прийоми, манеру спілкування. За словами В. Костюченка, він створив свою педагогіку: щоб обов'язково було радісно, весело, смішно, дотепно. Тому добір матеріалу для сюжету, епізоди, оригінальна авторська мова, відповідні герої - смішні характери, прізвиська - все «заряджено на веселощі і гумор» [2, с. 5].

Провідне місце у творчому доробку письменника належить трилогії «Тореадори з Васюківки», яка після дещо застарілих романів О. Копиленка «Дуже добре», О. Донченка «Золота медаль» була першим пригодницьким твором про сучасність й здобула визнання мільйонної читацької аудиторії. Твір відходив від сірої, нудної дійсності, що жила в гаслах «щасливого дитинства» [3, с. 201]. Автора звинувачували в «антипедагогізмі», за начебто спотворені образи радянських школярів, за веселий, вигаданий, пригодницький світ.

За жанровими ознаками трилогія «Тореадори з Васюківки» - пригодницька повість, зорієнтована на читача середнього шкільного віку. Хоча твір великий за обсягом (складається з трьох повноцінних повістей) і формально нагадує роман, проте автор і більшість дослідників (В. Костюченко, Н. Резніченко) зараховують трилогію до жанру повісті.

Обумовлено це рядом чинників. У творі два головні герої (Ява Рень та Павлуша Завгородній), навколо яких відбуваються всі події. Другорядних персонажів багато, але увагу письменник зосереджує не на них, оскільки вони подані, головним чином, з метою розкриття характерів Яви та Павлуші. Немає розгалуженої системи сюжетних ліній. Автор побіжно, аби не відволікати увагу від «витівок» головних героїв, вводить до «Тореадорів з Васюківки» лише певні історії другорядних героїв, задля того, щоб дати читачеві уявлення про своїх персонажів.

Пригоди описуються за принципом нанизування, кожна попередня обумовлює наступну. Така логічна послідовність викладу, яскраве нарративне тло сприяють різносторонньому та глибокому розкриттю образів Яви Реня і Павлуші Завгороднього. На відміну від роману, у трилогії «Тореадори з Васюківки» немає панорамності, масштабності зображення. Події відбуваються в селі Васюківці та місті Києві протягом одного року. Фінал твору автор залишає відкритим, що є типовим для жанру повісті. Перевидаючи твір, В. Нестайко змінив кінцівку. Так, у першому варіанті, за словами

В. Костюченка, автор завершує повість «патетично» [3, с. 201], коли Ява та Павлуша вирішують, що їх подруга Ганька Гребенючка в майбутньому буде Ганькою-кулеметницею, як у фільмі «Чапаєв» [3, с. 201], а в новій редакції героїня буде художницею. Не ставлячи логічної крапки, письменник завершує ще одну пригоду своїх героїв.

На думку Н. Резніченко, «чергування різних захоплюючих подій - одна з прикметних ознак пригодницького твору, а трилогія «Тореадори з Васюківки» є типовим яскравим прикладом, оскільки абсолютно всі події, описувані в ній, мають авантюрний характер. Пригодницька проза змушує письменників вести оповідь насамперед цікаво, поступово впродовж її перебігу розкриваючи образи героїв» [5, с. 6-7].

Отже, на підставі зазначеного, ми теж доходимо висновку, що трилогія В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» - пригодницька повість.

Проте не можна говорити про жанрову одноманітність трилогії, оскільки в головну подієву канву твору майстерно вплітаються елементи різних літературних жанрів. Так, важливу роль у повісті відіграє епістолярний жанр, представлений листуванням. Переписка є не лише одним із способів спілкування героїв, але й їх самовираженням. Листи - своєрідна опосередкована характеристика як адресатів, так і адресантів, крім того, вони вказують на взаємостосунки в дитячому колективі з індивідуальними особливостями мовлення, інтелекту й темпераменту кожного персонажа.

Багатозначним та інтертекстуальним виявляється лист хлопчаків, що є оригінальною переробкою листа, якого запорожці разом з кошовим отаманом Іваном Сірком писали турецькому султану Махмуту IV. Вводячи до трилогії «козацько-турецькі» листи, автор дає цікаву передісторію їх виникнення. Експедиція, яка досліджувала пам'ятки старовини, знайшла у хаті Стьопи Карафольки (одного з персонажів твору) напис на сволюку: «Цю хату збудував 1748 року 10 квітня козак Титаровського куреня Гаврило Карафолька». У такий спосіб з'ясувалося козацьке походження Стьопи та ще кількох героїв. Хлопці, у яких не виявилось серед предків «жоднісінського запорожця» (у тому числі Ява Рень і Павлуша Завгородній), зазнають постійних насмішок з боку «козацьких нащадків», тому аби якось висловити свою образу вони вирішують написати «ворогам» листа, як колись зробили запорожці.

«Ти шайтан турецький... Який ти в чорта лицар?.. Твого війська ми не боїмося, землею і водою будемо битися з тобою. Вавилонський ти кухар, македонський колесник, ерусалимський броварник, александрійський козолуп, Великого і Малого Єгипту свинар, армянська свиня, татарський сагайдак, камінецький кат, подолянський злодіюка... хай би взяв тебе чорт! Отак тобі козаки відказали, плюгавче!.. Числа не знаєм, бо календаря не маєм... поцілуй за те ось куди нас!.. Кошовий отаман Сірко Іван зо всім кошем запорозьким» [6, с. 123].

«Ти - шайтан дурепський... Який ти в чорта лицар?.. Слинько ти шепеляве! Дірка од бублика! Реп'ях ти з хвоста собачого! Латка на подертих штанях, шмат відмінника недогризенний!.. Не годен ти доброго слова, хай з'їсть тебе руда корова! Отак ми тобі відказали, плюгавче! І за це поцілуй нас у брудні порепані п'яти, свиняче порося ти!» [4, о 226].

Початок в обох листах подібний, але не однаковий за змістом, що відразу викликає в уяві читача певні паралелі між трилогією В. Нестайка та історичним минулим українського народу; з іншого боку, вказує на авторську індивідуальність і налаштовує на гумористичне сприйняття, адже в трилогії шайтан виявляється не «турецьким», а «дурепським». За рахунок такої гри слів досягається комічний ефект, що наближує твір до дитячої читацької аудиторії. Автор досить оригінально переосмислює та інтерпретує лист козаків, використовуючи обумовлену контекстом лексику, і відтворює, таким чином, начебто і подібну, але в той же час цілком відмінну картину дійсності. В оригіналі запорожці використовували на позначення турецького султана образливі

лексеми, які логічно були доречними, оскільки мали зв'язок із його масштабною політичною діяльністю. Тому якщо вони називають його козодупом, то александрійським, свинарем - Великого і Малого Єгипту, сагайдаком - татарським, катом - камінецьким, колесником - македонським і т. ін. У такому ж стилі пишуть листа герої трилогії, але вже насичують його колоритною емоційно-експресивною лексикою, обумовленою саме суспільно-побутовими особливостями сільського «хлопчачого» життя, що також сприяє образному відтворенню художньої картини дійсності.

Наступний лист, який є відповіддю на попередній, письменник вигадує, оскільки історія не зафіксувала відповіді турецького султана козакам. Вона написана, на перший погляд, у більш витриманому офіційному стилі, але, враховуючи конкретну контекстуальну ситуацію, набуває іронічного звучання. У такий спосіб відтворюється психологія оригінального дитячого мислення, викликаючи ефект комізму:

«Дорогі друзі! Ви лаєтесь дуже красиво, але тільки тому, що ви не козацького роду і вам прикро. Ми прекрасно це розуміємо. Ми залюбки прочитали вашого листа і навіть згодні прийняти вас у своє запорозьке військо писарями - хоч у вас двійки з мови.

Між іншим, «недогризений» пишеться з одним «н», а «відмінник», навпаки, з двома (див. правило подвоєння приголосних, підручник граматики, стор. 4, параграф 23).

З привітом.

За дорученням славного війська запорозького кошовий Степан Карафолька» [4, с. 227].

Посиланням на правила з граматики української мови В. Нестайко підкреслює соціальну приналежність своїх героїв, оскільки це безпосередня вказівка на шкільне середовище, на проблеми, які є актуальними для хлопців.

В інших епізодах трилогії листи виконують інформативно-пропустичну функцію, вносячи динаміку, стрімкий розвиток подій:

«Дорогий дядю Гришо!

Вибачте і не сердьтеся, що ми взяли ваш стартовий. Він нам отак-о треба! Ми йдемо на серйозну операцію. Може й не вернемось. Тоді шукайте наші тіла у підземеллях лаври. Інакше ми не могли. Йдеться про нашу честь. Ми обов'язково повинні повернути одному чоловікові його річ...

Павлуша. Ява... « [4, с. 231].

Події, описані на початку повісті, є реальними і зумовлені безпосередньо пригодами героїв, але згодом вони нанизуються одна на одну в уяві хлопців, переходячи в площину ірреального. Так письменник ніби створює відгалужену сюжетну лінію, даючи їй право на самостійний розвиток.

У трилогії є лист-інструктаж, який, окрім того, що містить вказівки стосовно послідовних дій героїв, розкриває подальший розвиток сюжету. Автор вдається до оригінального прийому «керування персонажами зсередини»:

«Сьогодні, рівно о дев'ятнадцятій нуль-нуль, приходить до розбитого доту у Вовчий ліс. У розколіні над амбразурою знайдеш інструкцію, що ти мусиш робити.

Цього листа треба негайно знищити... Г.П.Г.» [4, с. 322].

Безперечно, у всіх випадках листи несуть певну інформативність, але, констатуючи факти теперішнього, спираються на минуле:

«Дорогий друже!

Нам усе відомо, що сталося з тобою за останній час. Ми задоволені твоєю поведінкою. Ти поводишся як справжній солдат...

Стихийне лихо і метеорологічні умови унеможливають проведення наміченої операції зараз... Бажаємо найскорішого видужання. Г.П.Г.» [4, с. 382];

«Дорогі друзі! Яво і Павлушо! Це дуже-дуже добре, що ви помирилися. Наша таємниця тепер не потрібна. Бо все це придумалося для того, щоб вас помирити... Ми хочемо від усього серця побажати, щоб свою дружбу ви пронесли через усе життя... Г.П.Г.» [4, с. 400].

Таким чином, Всеволод Нестайко поєднує в листах три часові виміри, розширює межі місця дії і, як наслідок, досягає створення об'ємного різновекторного хронотопу, сконденсованого в одній точці, що є свідченням індивідуального авторського підходу до відтворення художньої картини дійсності.

Письменник залучає до трилогії жанр пісні, репрезентований різними тематичними групами. Історичні пісні у повісті хронікально відображають розвиток українського народу та особливості певного окремого періоду.

Соціально-побутову пісню «співали гугнявими голосами підпилі Книші»:

Ой служив я в пана
Тай на перше літо,
Заслужив я в пана
Курочку за літо... [4, с. 72].

Дізнаючись про своє козацьке коріння, васюківські хлопчачки створюють власну Січ, одягаються в традиційне козацьке вбрання, обирають кошового й виконують «бандорний козацький марш»:

Ой чи пан, чи пропав - двічі не вмирати,
Гей, нумо, хлопці до зброї! На герць погуляти,
слави здобувати! [4, с. 225].

Солдати у Васюківці співають похідну воєнну пісню на слова М. Дудіна «В путь»; задля того, щоб звернути на себе увагу Гребенючки, Яво співає пісню на слова Д. Павличка «Два кольори»; київські піонери виконують пісню «Солнечный круг» на слова Л. Ошаніна. Із вуст школярів, які їдуть на екскурсію до Києва, лунає пісня «Черемшина» на слова М. Юрійчука:

Знов зозулі чути голос в лісі,
Ластівки гніздечко звили в стрісі,
А вівчар жене отару плаєм,
Тьохнув пісню соловей за гаєм... [4, с. 22 - 23].

Автор включає до композиції повісті уривки відомих народних українських і радянських пісень, урізноманітнюючи прозову оповідь. Крім того, кожен пісенний фрагмент виконує гносеологічну функцію й опосередковано вказує на соціальний стан виконавця. Так, Книші, представники старшого покоління, співають соціально-побутову пісню, школярі - гімн усіх радянських піонерів «Солнечный круг», солдати - пісню воєнних років тощо.

У повісті читач зустрічається з таким народнопоетичним жанром як легенда, що допомагає відтворити специфіку народного світобачення, сакральні уявлення наших предків про оточуючу їх дійсність, пояснити сучасникам певні факти минулого. У такий спосіб автор розтлумачує походження васюківських топонімів (Захаркове озеро, Горбушипа могила).

Продовженням фольклорної теми є авторські переповідки вірувань селян: «І він (Папуша) би заплатив навіть більше, ніж та рушниця коштувала, бо, крім усього вірив, що від неї залежало його мисливське щастя...» [4, с. 37].

Герої повісті дізнаються про місцеві особливості привороту, котрі мають багатовікову історію: «Треба взяти неторгований казан... Ізробити у дні маленьку дірочку. Піймати кажана. Піти до лісу вночі о дванадцятій годині... Накрити казаном... На другий день, теж опівночі, піти на те місце. Підняти казан. Там будуть лише кісточки

кажанові... Знайти одну таку кісточку, як виделка. А другу - як гачок... І от, якщо ти хочеш, щоб хтось від тебе одчепився, треба його легенько відштовхнути тою виделкою. А як хочеш, навпаки... то треба зачепити гачком...» [4, с. 278].

У наведених прикладах є залишки язичництва: наділення речей, предметів побутової містики, надможливостями. Як зазначає В. Гнатюк, «...народні вірування представляють велику цінність для науки, бо в них заховалися останки далекої від нас старини» [1, с. 76].

Стародавня народна віра в безмежну силу слова простежується й у прокльонах баби Мокрини:

«Щоб вас чиряки обсіли! Щоб ваші язички до зубів поприростали! Щоб вас гикавка напала!.. Щоб вам ні дна, ні покришки! Щоб...» [26, с. 300];

у клятвах Яви та Павлуші:

«Давай поклянемося (може, навіть кров'ю), що більш не брехатимем. І домовимося: якщо не можеш або не хочеш сказати правду - мовчи, хоч би як питали, хоч би як домагалися, - мовчи і все» [26, с. 177].

Фольклорні мотиви знаходимо й у народних прикметах:

«І що ото за синоптики, що не вміють звичайнісінького дощу вгадати! В нас у селі кожна баба вам за три дні наперед дощ завбачить. Прикмет же є певних скільки хочеш. І по тому, як вітер вихриться - чи на поріг, чи з порога. І як кури поводяться. І як сонце сідає... І коли дерева балакають... Завели б собі на метеостанції курей - і клопоту б не мали!..» [4, с. 209].

Отже, народнопоетичні твори у трилогії «Тореадори з Васюківки» виконують такі функції:

- 1) відтворюють особливості національного менталітету;
- 2) інформують про минуле народу;
- 3) передають колорит українського села;
- 4) надають твору індивідуального емоційно-експресивного забарвлення;
- 5) підвищують рівень художності.

Багатство представлених жанрів допомагає урізноманітнити манеру викладу та розширити зображальні можливості. Крім того, автоматично збільшуються кількість тем і проблем, які автор доносить до читача. Адже кожен жанр вимагає відповідних сюжетів, мотивів тощо. Завдяки цьому читач знайомиться не лише з безпосереднім розвитком дії у трилогії «Тореадори з Васюківки», а й поповнює свої знання з різних сфер життя, історії, фольклору, художньої літератури тощо.

Композиційно трилогія Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки» об'єднує три цілком рівноправні частини, пов'язані спільними героями та просторовими точками. Кожна з них може існувати як самостійна повість і має свою назву: «Надзвичайні пригоди Робінзона Кукурузо та його вірного друга і однокласника Павлуші Завгороднього в школі, дома та на безлюдному острові поблизу села Васюківки», «Незнайомиць з тринадцятої квартири, або злодії шукають потерпілого», «Таємниця трьох невідомих, або повість про те, як посварилися Іван Васильович з Павлом Денисовичем і що з того вийшло». Оповідь ведеться від першої особи: перші дві частини оповідає Павлуша Завгородній, третю - Ява Рень. Своєю чергою, всі три повісті структурно діляться на невеликі розділи, що мають оригінальні назви («Метро під свиначником. Тореадори з Васюківки. Собакевич», «Ява поспішає на побачення. Вуха» та ін.). У кожному розділі описується нова пригода Яви Завгороднього та Павлуші Реня, взаємопов'язані та взаємообумовлені.

У трилогії «Тореадори з Васюківки», на нашу думку, наявна хронологічна форма подієвої композиції. Виклад подій іде в лінійній послідовності відповідно до причинно-наслідкової обумовленості. Хоча наявна фрагментарність своєрідних проявів інших

форм подієвої композиції, внаслідок чого порушується хронологія. Так, головний подієвий пласт розгортається в теперішньому, яке репрезентоване безпосередньо пригодами Яви Завгороднього та Павлуші Реня, але автор створює і самотутні мікросвіти минулого та майбутнього.

Історичне минуле постає у розповідях та спогадах героїв твору, завдяки чому читач знайомиться із добою козаччини: «Роззявивши рота, слухали ми розповіді археологів про Запорозьку Січ, - про легендарного ватажка козацького Івана Сірка...» [4, с. 223]; «...про останнього кошового Запорозької Січі Петра Калнишевського, якого цариця Катерина II заслала до Соловецького монастиря, де він просидів у сирій темній холодній ямі аж двадцять п'ять років, але не скорився, не зрікся козаччини...» [4, с. 223].

Неодноразово згадуються в трилогії часи Великої Вітчизняної війни: «У сорок першому, коли німці загарбали Україну, у цьому доті тримали кругову оборону троє наших бійців... Вісім днів трималися бійці без води, без їжі, до останнього патрона» [4, с. 325].

Художньо переповідаючи історичні факти, без зайвого нагромодження сухого фактичного матеріалу, образно й емоційно насичено, автор робить їх сприйняття і запам'ятовування простим і доступним для дітей.

Уява головних героїв формує нібито інший світ, зі знайомими їм людьми, місцями, але дещо відмінний від того, у якому вони живуть. Крім того, зміщуються часові межі, внаслідок чого головні герої опиняються в ілюзорному майбутньому з особисто спроектованими ситуаціями в ньому. Маємо справу з «художнім вираженням» перспективи.

Гра фантазії відбувається на основі конкретних пригод із життя і є їх логічним, на думку хлопців, продовженням. Таким чином, пригодницький сюжет з реальної площини переходить в ірреальну, створюючи своєрідний дуалістичний зв'язок часо-просторових точок.

Дізнавшись про «чудодійну водорість» глобулус і про її значення для астронавтів, Павлуша Завгородній подумки переноситься в космічні простори: «...Велетенська ракета на старті... астронавти, що заходять у ракету, люди біля підніжжя ракети... Враз вони розступаються, пропускаючи автовізок, на якому штабелі картонних коробок. На коробках великими літерами написано: «Глобулус «Привіт з Васюківки». «Глобулус «Особо-Васюківський...» ...А тоді - Марс...» [4, с. 46-47].

В очікуванні зустрічі з київською подругою Валею Ява Рень уявляє все до найменших подробиць: «...Відчиняться двері, і вона стане на порозі, і здригнуться від радісного подиву волохаті вії, і засяють очі, і запашать рум'янцем щоки. І вона скаже: «Ой!» - а потім: «Ах!» - а потім: «Здрастуй, здрастуй! Це ти? Яка я рада!» І все буде так прекрасно...» [4, с. 161].

Уявно подається чітко окреслене майбутнє героїв твору: «Павлуша стане художником. Гребенюка теж, Карафолька академіком, Коля Кагарлицький артистом, Вася Деркач фінінспектором, а я... ченцем. З довгими брудними патлами і ріденькою борідкою. У чорній засмальцьованій сутані і з хрестом на шії» [4, с. 308].

Вираження ірреального знаходимо й у снах, які, у свою чергу, є підтвердженням пригодницького жанру, оскільки героїв, як і наяву, чекають випробування, несподіванки, проте вже не позбавлені вимислу та фантазмагоричності. За аналогією до уявного майбутнього, сновидіння мають у своїй основі події реальності.

Після несподіваного знайомства на острові Переекзаменовки з київськими школярами та проведеного разом з ними цікавого насиченого дня Павлуша засинає від утоми і бачить сон: «...Стою я, значить, на березі острова Переекзаменовки... і бачу: впливає на плесо корабель, величезний білий океанський корабель... З корабля спускають трап і по трапу йде на берег... Гребенючка. Підходить до мене й каже:

- Здрастуйте вам. До нас на острів приїхала німецька делегація піонерів. Ви будете за перекладача...» [4, с. 125]. Сон перегукується з дійсністю, але дещо перебільшено: замість човна приплив корабель, а на ньому не київські учні, а німецька делегація піонерів.

Сильно перейнявшись історією про вже згадані Захаркове озеро та Горбушину могилу, Ява Рень уві сні стає учасником розказаних йому легенд: «Я від жаху завмираю. А дід стоїть поряд зі мною - без голови, у білій сорочці - і розмахує руками. Певне, він щось говорить, але я не чую, бо ж нема голови.

І тут я розумію, що дід Салимон - привид... Я хочу крикнути... Я задихаюся... і прокидаюсь» [4, с. 310 - 311].

Вдаючись до прийому розповіді крізь призму сновидінь та уяви, автор розширює можливості зображення, цілком обґрунтовано залучаючи до повісті про буденні пригоди звичайних сільських хлопчаків химерні ситуації, ілюзорних героїв, містифіковані предмети тощо. Все це характерне для пригодницьких творів, але вже в жанрі *fantasy*.

Трилогія В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» є художньо багатограним твором, семантично та емоційно насиченим, поліфункціональним; має важливе виховне значення для читача. Автор створює хронологічну форму подієвої композиції, яка є домінуючою, залучаючи при цьому ретроспективну і вільну форми, оскільки події розгортаються у трьох часових площинах: головним чином у теперішньому, але епізодично переносяться в минуле та майбутнє.

Література

1. Гнатюк В. Українська народна словесність (В справі записів українського етнічного матеріалу) // В. М. Гнатюк. Вибрані статті про народну творчість. - К.: Наук, думка, 1966. - 248 с.
2. Збанацький Ю. Література для дітей на сучасному етапі // Українська мова і література в школі. - 1971. - №7. - С. 13 - 22.
3. Костюченко В. Літературними стежками. Нарис української літератури для дітей ХХ століття. - К.: «К. І. С. », 2009.-344 с.
4. Нестайко В. Тореадори з Васюківки. - К.: Веселка, 1973. - 416 с.
5. Резніченко Н. Українська проза для дітей 60-80-х років ХХ ст. {жанрово-стильові модифікації}: Автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. філолог, наук. - К.: Б. В., 2009.-20 с.
6. Степовик Д. Ілля Репін. «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» // Степовик Д. Скарби України. - К.: Веселка, 1990. - С. 121 - 126.
7. <http://www.ut.net.Ua/art/168/0/1582/>